
Gévay Wolff Lajos

Település

Balázs Tibor

Gévay-Wolff Lajos Sopron vármegyei alispán (1920-1938) élete és munkássága

Tanulmányom témája a rábapordányi Gévay-Wolff Lajos Sopron vármegyei alispán életpályájának és munkásságának bemutatása.

Gévay-Wolff Lajos 1920. augusztusa és 1938. októbere között töltötte be az alispáni tisztséget Sopron vármegyében. Legrészletesebben 1920-1938. közötti alispáni tevékenységét szeretném elemezni, egyben a lehetőségek szerint teljes pályaképet is próbálok nyújtani Gévay-Wolff Lajosról.

Az alispán számos működési területe közül az infrastruktúra fejlesztése és a kulturális alkotótevékenység voltak talán a legfontosabbak, így ezekre szeretném helyezni a hangsúlyt.

Mindezidáig Gévay-Wolff Lajos tevékenységéről nem jelent meg monografikus feldolgozás, sőt önálló tanulmány sem, leszámítva a harmincas évekbeli kortársi méltatásokat. Bár főleg hivatali működésével kapcsolatban számos levéltári forrás áll rendelkezésre, mégis nehéz teljességre törekvő képet alkotni az alispán életéről és munkásságáról. Veszteséget jelent például, hogy az 1917 utáni alispáni elnöki titkos iratokat a Soproni Levéltár 1947/48-as selejtezése során megsemmisítették. Így éppen a legkényesebb ügyek, a politikai kérdések nagy része vált felderíthetatlenné.

Másfelől a hivatali tevékenység során keletkező és megőrződő iratanyag - bár kétségkívül sokszínű -, mégis csupán egyetlen oldalról, hivatali munkáján keresztül világítja meg az alispán életét. Ez némileg egyoldalúságot okozhat Gévay-Wolff Lajos életútjának felidézésében, amit azonban szerencsés módon néhány más jellegű forrás (így pl. fiának, Gévay-Wolff Aladárnak az emlékiratai) gazdagíthat.

Gévay-Wolff Lajos életrajza 1920-ig

Származása és családja

(Gévay-) Wolff Lajos 1870. szeptember 25-én született a Sopron vármegyei Rábapordányban. Apja, idősebb Wolff Lajos (1833-1913) a herceg Esterházy család rábapordányi uradalmának tiszttartója, édesanyja pedig Bubics Mária (1845-1921) volt. A szülők első unokatestvérek voltak, mindketten az egykori Gévay család leányági leszármazottai. A családi hagyomány szerint a Gévay család a XVII. századtól német-római birodalmi nemességgel rendelkezett. Ifj. Wolff Lajos 1918 augusztusában testvéreivel együtt a XV. Károlytól kapta a magyar nemességet, ekkortól használhatta a rábapordányi Gévay-Wolff nemesi nevet. A szülők 1868 novemberében kötöttek házasságot Komáromban. Ifj. Wolff Lajosnak, az elsőszülöttnek (1870) még három testvére született: 1872-ben Wolff Károly, aki később a Zichy-család nagylángi, majd móri uradalmának lett a tiszttartója,; 1874-ben Wolff Nándor, aki a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium osztálytanácsosa, majd államtitkára lett; 1877-ben pedig Mária, aki fiatalon elhunyt.

Apjukra, idősebb Wolff Lajosra az aktív közeleti szerepvállalás és a szegény lakosság, a cselédek iránti jóindulat és gondoskodás volt jellemző. A Pordány-Kecöli Főbérnökség tiszttartósága mellett 1880 márciusától az Alsó-Rábaközi Rábabizottság pénztárosa, a Sopronmegyei Gazdatisztek alelnöke és a Győri Takarékpénztár csornai fiókjának az elnöke volt.

1905-1910 között a vármegyei törvényhatósági bizottságnak volt választott tagja. A csornai járásban tagja volt a mezőgazdasági és a járási borellenőrző bizottságnak is.

Felelősségérzetét, és közeleti szerepvállalását, a szegény nép iránti gondoskodását fia, a későbbi alispán is örökölte.

Iskolái, hivatali előmenetel 1897-ig

Ifj. Wolff Lajos a győri bencés gimnáziumban érettségizett, jogi tanulmányait a győri jogakadémián és a budapesti egyetemen végezte.

1891. szeptember 1-jén közigazgatási gyakornokként állt Sopron vármegye szolgálatába a soproni

vármegyeházán. Ott azonban csak rövid ideig működött, mint gyakornok. 1891 decemberétől a kismartoni szolgabíró helyettesítette. Abafi János szolgabíró súlyos betegsége folytán ugyanis megüresedett a kismartoni szolgabírói állás. Mivel csak egyedül pályázott rá, 1892. szeptember 26-án a vármegye közgyűlése közfelkiáltással választotta meg Wolff Lajost kismartoni szolgabírónak. Öt év múlva 1897-ben Faludy Lőrincz nyugdíjazása folytán megüresedett a kismartoni főszolgabírói tisztség is. 1897. október 11-én a törvényhatósági bizottság közgyűlése Wolff Lajost választotta meg a főszolgabírói állásra. Már szolgabíró korában is nagy szenvedélye volt a vadászat, mely a későbbi évtizedekben is fő szórakozását jelentette. A főúri vadászatok a társasági élet fontos alkalmai voltak ebben a korban. Wolff Lajosnak főszolgabírónak való megválasztásához fia, Aladár emlékiratai szerint nagyban hozzájárultak az Esterházy családdal a hercegi vadászatokon kialakult kapcsolatai is.

Főszolgabírói működése a kismartoni járásban

Az újonnan megválasztott főszolgabíró 1898. május 10-én feleségül vette Saffin Vilmos huszárezredes lányát Corponi Saffin Mariannt. A házasságból két gyermek született; Aladár 1899-ben, és Mária 1900-ban.

Főszolgabírónak Wolff Lajosnak számos feladata közül az egyik legfontosabb a közlekedés fejlesztése volt. Már ekkor felfigyelt az infrastruktúra fontosságára. Pontos kimutatásokat készített az utak állapotáról, felülvizsgálta a községi útalapokat, ha kellett korrigálta, illetve kiegészítette azokat járási forrásból. A községi utakat korszerűsítette, kijavította, sőt azokat a törvényhatósági utakkal egy színvonalra emelte.

1905-ben a Fejérváry-kormány kinevezése után a vármegye legfontosabb tevékenységét az alkotmány védelmében fejtette ki. Wolff Lajos a vármegye többi tisztviselőjével együtt részt vett a parlamenten kívüli kormány intézkedéseinek szabotálásában. Felügyelte, hogy a községek ne fizessék be az adót és megakadályozta az újoncozást.

1910 után Kismartonban járási színház építésébe kezdett, mely egészen 1914-ig elhúzódott és sok nehézséggel járt.

1914. július végén az I. világháború kitörésekor Wolff Lajos főszolgabíró a katonai mozgósítást "példás gyorsasággal" végrehajtotta. A háború miatt jelentősen megnövekedtek a feladatai. Ráhárult a hadba vonultak családjának segélyezése és a Vörös Kereszt Egyesület szervezése. A községekben helyi bizottságokat szervezett a népjóléti intézkedésekre. Segítségükkel gyűjtéseket szervezett a fronton lévők és családjuk részére. Ő irányította az "Aranyat vasért" mozgalmat és hadikölcsönjegyzést. Kiszolgáló hadikórházakat is szervezett és gondoskodott a járványvédelemről. Hálátlan és súlyos feladat volt számára a rekvirálás irányítása is, melynek igyekezett mégis teljes energiájával megfelelni. Terményeket, élelmet, zabot, szekereket kellett hatóságilag begyűjtenie.

A korabeli méltatások szerint ezt a kényes feladatot sikerült úgy megoldani, hogy a hadsereg igényeit is kielégítette, ugyanakkor nem is terhelte túl a lakosságot. A Soproni Napló szerint 1918 nyarán a kismartoni járás közéleti közéletének egyike volt az ország legjobban ellátott járásainak. Wolff Lajost ekkor már vármegyeszerte kiváló közigazgatási szakemberként ismerték. 1917-ben őt bízták meg a csornai és a kapuvári járásban is a rekvirálással, amit igyekezett tapintattal végezni.

A háború éveiben úgy érezte, hogy a fronton lenne a helye. Kötelességtudata és önvádja kínozza: "Fáradságunk nincsen arányban azok teljesítményével, akik a harctéren értünk életüket teszik kockára."

Szigorú keménységre vall, hogy - részben ezért - kivette fiát, Aladárt a kalocsai gimnáziumból és elintézte, hogy minél előbb a frontra kerülhessen. Aladár később 1918-ban kis híján ott pusztult a Piavénál.

Wolff Lajos áldozatos főszolgabírói munkájáért számos elismerésben is részesült. 1917-ben 25 éves szolgálati jubileuma alkalmából a kismartoni járás minden egyes községe díszpolgárává avatta a főszolgabírót. 1918. január 26-án pedig Wolff Lajos IV. Károlytól megkapta a II. osztályú polgári hadi érdemkeresztet.

A főszolgabíró és két fivére 1918-ban érdemeikre hivatkozva folyamodtak nemességért a királyhoz. IV. Károly 1918. augusztusában kérésükre magyar nemességet adományozott a Wolff-tesvéreknek, és jóváhagyta a számukra a Gévy-Wolff kettős név használatát a rábapordányi előnévvel. Azt, hogy - talán az utolsók között - nemességet kapott, Gévy-Wolff Lajos számára a társadalmi presztízs és tekintély szempontjából volt fontos.

1918 nyarán Gévy-Wolff már kísérletet tett az alispáni poszt megszerzésére. Ekkor Simon Elemérrel megállapodtak, hogy ha Simon elnyeri a főispáni tisztséget, akkor az megszerzi a támogatást a Gévy-

Wolff alispánná választásához. Az Őszirózsás forradalom akkor megakadályozta őket tervük megvalósításában, a későbbiekben azonban zavartalan és gyümölcsöző volt az együttműködésük, amit csak néha zavart meg néhány személyiségbeli vagy érdekkülönbség.

Gévay-Wolff Lajos a háború után az Őszirózsás forradalom és a Tanácsköztársaság idején sokakkal ellentétben nem emigrált, nem is csatlakozott a jobboldali szervezkedőkhöz, hanem továbbra is hivatali szolgálatot vállalt. Talán fontosabbnak tartotta a közigazgatás működtetését a politikai kérdéseknél. Politikailag semleges magatartást tanúsított, így nyilván megbíztak benne az akkori vezetők. Emiatt a Tanácsköztársaság bukása után hivatalviselése okán vizsgálat indult vele szemben a vármegyénél, de csak azt állapíthatták meg, hogy hivatali munkát végzett, nem találtak ellene szóló bizonyítékokat. A vele szembeni eljárást pedig megszüntette az alispáni hivatalt ellátó főjegyző.

Gévay-Wolff Lajos alispánná választása

1919. augusztus 1-től 1920. augusztus 18-ig Sopron vármegyei alispáni tisztség üresedésben volt. Ez idő alatt Kurcsy János vármegyei főjegyző látta el a főjegyzői és az alispáni feladatokat is Közben Kurcsyt kormánybiztossá nevezték ki és jelentősen megnövekedtek a feladatai. 1920 nyarának átmeneti helyzete különleges volt mind Sopron és vármegye, mind pedig az egész ország számára. A trianoni békeszerződést már aláírták 1920. június 4-én, de a nyugat-magyarországi területek még magyar kézen voltak és élénk diplomáciai tárgyalások folytak a kérdésben, melyek végkifejletét a majdani soproni népszavazást még nem lehetett előre látni. Az ország és egyben Sopron vármegye gazdasága a teljes ziláltság és válság állapotában volt, amit az infláció tovább nehezített. Súlyos anyagi helyzetben voltak az összes közalkalmazottak, különösen a vármegyei alkalmazottak. Bérük egyáltalán nem tartott lépést a közszükségleti cikkek árának emelkedésével. A megélhetésük szinte lehetetlenné vált. Jellemző, hogy amikor Gévay-Wolff Lajos Sopronba költözik, a költözködés egy egész éves alispáni fizetést emésztene fel, ezért ezt a költséget a törvényhatóság vállalta magára. Ebben a rendkívül bizonytalan, átmeneti helyzetben ült össze 1920. augusztus 18-án a törvényhatósági bizottság közgyűlése alispánválasztásra, Zsembery István főispán elnöke alatt. Az alispáni tisztségre Gévay-Wolff Lajoson kívül Blaschek Vilmos soproni főszolgabíró és Kurcsy János vármegyei főjegyző pályázott. A választást Gévay-Wolff Lajos nyerte, aki a 317-ből 201 szavazatot szerzett, míg Kurcsy János 89-et, Blaschek Vilmos pedig 22-t.

Valószínűleg azért választották őt, mert neki volt a megyében az egyik leghosszabb (29 éves) közigazgatási gyakorlata, kiváló képességű, országosan elismert főszolgabíró volt, és alkalmasnak vélték a konszolidáció nehéz feladatainak megoldására.

Gévay-Wolff Lajos alispáni működésének főbb eseményei 1920-1938 között

Alig egy évvel alispánná választása után súlyos feladat hárult Gévay-Wolff Lajosra. A békeszerződés értelmében a vármegyei hivatalokat el kellett költöztetni Sopronból. 1921. augusztus közepén kapott erre felszólítást. Sopron átadását 1921 augusztus 29. 16 órára tűzték ki. A költözködésre kevesebb, mint két hete maradt. Irányításával augusztus 27-ig emberfeletti munkával be is fejezték a tisztségviselők a vármegye központ hivatalainak kiürítését. Az alispáni hivatalt segédhivatalaival együtt Kapuvárra, a levéltárt Eszterházára, a vármegyei árvaszéket pedig Csornára költöztette az alispán az összes iratokkal és hivatali felszereléssel együtt. Az átköltöztetett hivatalok augusztus 29-én, Kapuváron, illetve Csornán már dolgoztak. A költöztetés minden szállítóeszköz igénybevételével, lázas sietséggel folyt. Jellemző a sietségre, hogy a megyei levéltár anyagát a vármegyeház udvarára beáll teherautókra vasvillákkal hányták fel. Az így összekevert irathalmazt pedig Eszterházában, egy magtár padlásán halomba dobálták.

1921. augusztus 29. az átadás elhalasztása után az alispán hetente 1-2 hivatalos napot tartott Sopronban, a főjegyző pedig a velencei egyezményt követően állandó jelleggel Sopronban teljesített szolgálatot. A szabadcsapatokkal ugyan semmilyen kapcsolatot nem tarthattak, ám a formális átadás ellenére is igyekezett az alispán az elcsatolt területeken maradt magyar közigazgatási hatóságokkal fenntartani a hivatalos érintkezést, ami jórészt sikerült is neki. A népszavazás előtti propagandában valamelyest részt vett az alispán is munkatársaival együtt, részben ez lehetett a kevéske alapja a magyar adminisztráció jelenlétére vonatkozó osztrák észrevételeknek.

A soproni népszavazás sikere után a vármegye rendkívüli ünnepi közgyűlést 1922. január 10-re hívták

össze. Az ünnepi beszédet Gévy-Wolff Lajos alispán tartotta. Elsőként a vármegyét ért veszteségeket értékelte, ugyanakkor kiemelte a pozitívumokat is, a népszavazás fényes sikerét, végül felvázolta egy jövőbeli revízió szükségességét és lehetőségét, amiért majd dolgozni fog. A közgyűlés jegyzőkönyvében is megörökítették többek, így Klebelsberg Kuno, Thurner Mihály és Zsembery István mellett "Gévy-Wolff Lajos alispán és a megyei tisztikar halhatatlan érdemeit is, mivel szinte emberfeletti munkával voltak a főispán segítségére az 1921-es évben."

A vármegye és az alispán a húszas évek elején

A törvényhatósági bizottság határozatot hozott még 1922-ben arról, hogy a ráerőltetett trianoni békeszerződés által a vármegye testéből leszakított területekről nem mond le, azokat jogilag továbbra is a vármegye szerves részének tekinti. Az erőhatalom előtt azonban kényszerűen meghajol és számol a tényleges állapottal. Ezért utasította Gévy-Wolff alispánt, hogy a megmaradt részeknek a megváltozott viszonyoknak megfelelő új közigazgatási beosztásra tegyen javaslatot a közgyűlésnek, amit ő végre is hajtott. Így például a csonka soproni járást megnövelték a kapuvári és a csepregi járás rovására.

1922. február első felében megkezdtek a központi hivatalok visszaköltöztetését, amit az alispán egy hónapon belül véghezvitt. Így az alispáni hivatal már februárban a régi helyén működött. Gévy-Wolff alispán a vármegye soproni székházát is rendbe hozatta, mert a székház a Tanácsköztársaság idején és utána jelentősen megrongálódott. A szobákat újrafestette, a homlokzatot helyreállította. A költözködés és a felújítás költségeit az államkincstárból finanszírozták.

1922. december 14-én a népszavazás évfordulóján Horthy Miklós kormányzó is Sopronba látogatott. A kormányzó különvonata Enese határában nyílt pályán töltötte az éjszakát és reggel 7 órakor érkezett Csornára, ahol Gévy-Wolff Lajos alispán a vármegye küldöttsége élén fogadta az államfőt.

Díszmagyarban tartott köszöntő beszédet, majd a fogadóbizottsággal együtt beszállt a különvonatba. Este a soproni színházban díszelőadással zárult a látogatás. Az előadás után az alispánt fiával együtt behívták a kormányzó páholyába, ahol Horthy elsősorban Gévy-Wolff Lajosnak köszönte meg a vármegye részéről megnyilvánult bizalmat.

Az 1923-as év folyamán az alispán komolyabban megbetegedett, amiben talán a túlfeszített munka is szerepet játszhatott. Hosszan tartó betegségéből 1924 végére épült fel. Még betegsége alatt is igyekezett legalább részben ellátni feladatait. Több tiszti értekezletet tartott, ahol a központi tisztviselőkkel és a főszolgabírókkal megtárgyalta a közigazgatási reform tervezetét.

A húszas évek válsága és a vármegye

Sopron vármegyében nehezen indult meg a konszolidáció. A vármegye gazdasági élete, melynek korábban Ausztria és Bécs közelsége előnyt jelentett, kétszeresen is megérezte a gazdasági elzártság súlyos következményeit. A vármegyében gyáripar ekkoriban alig volt, a mezőgazdasági termények értékesítése pedig mind nagyobb nehézségbe ütközött. Ilyen körülmények között az állattenyésztésben is visszaesés következett be. Gévy-Wolff Lajos, apja nyomdokain haladva nagy fontosságot tulajdonított a vármegye gazdasága fejlesztésének. Segítette, fejlesztette, valósággal újjáélesztette a Sopronvármegyei Gazdasági Egyesületet Kövy József gazdasági felügyelő segítségével. Mindent megtettek azért, hogy az állattenyésztést az addiginál magasabb színvonalra emeljék. Működésük hozzájárult ahhoz, hogy a vármegye állatállománya rövid idő alatt mennyiségileg és minőségileg is fejlődésnek indult.

Eleinte a legfontosabb azonban a közvetlen segítség volt, amit az ínségnyhító akció keretében tudott nyújtani Gévy-Wolff alispán és a vármegye a legszegényebb lakosságnak. Az ínségnyhító akció mozgalmát közadakozásból Horthy kormányzó kezdeményezte az 1922-es évben. E téren a vármegyében a legfontosabb szerepet Simon Elemér főispán játszotta, de Gévy-Wolff Lajos is aktívan közreműködött az akció véghezvitelében. A közigazgatásnak a közellátásban való illetén bekapcsolódása ekkor még szokatlanak tűnt 1924-re átmenetileg meg is szűnt, ahogy a normális állapotok helyreálltak. Később azonban az 1929-30-as évektől újra szükségessé vált a gazdasági világválság következtében.

Gévy-Wolff Lajosnak nemcsak hivatalból és a lakosság iránt érzett felelősségérzetéből fakadóan kellett részt vennie az ínségnyhításban, hanem, igyekezett elejét venni a rossz anyagi helyzet miatti sztrájkoknak, zavargásoknak. Bár ilyenre Sopron vármegyében addig is csak elvétve került sor, a korszakban lezajlott néhány jelentős mezőgazdasági bérmozgalom, amely figyelmeztetett a falusi

lakosság tarthatatlan szociális helyzetére. 1922. augusztus 10-én például a megyei közigazgatási bizottság ülésén az alispán a több helyen megindult cseléd-bérmozgalmakra panaszkodott, de hozzáfűzte: Ezeket a mozgalmakat figyelemmel kísérem és intézkedéseket tettem, hogy gyökerükben elfojtassanak. Jellemző példa erre a büki cukorgyár sztrájkjának letörése. A sztrájkot augusztus 15-re a csendőrség teljesen elfojtotta, a rendteremtésből a vármegye hatóságai is keményen kivették a részüket az ellenőrzés megszigorításával és a sztrájk egyes vezetőinek a vármegye területéről való kitiltásával.

Mindezek Gévay-Wolff Lajost egy másik oldaláról mutatják be. Szerette és segítette a szegényeket, de semmiféle érdekérvényesítési törekvést és rendzavarást nem tűrt el a részükről.

Népszerűtlen és hálátlan feladat volt Gévay-Wolff Lajos számára az 1923. évi 35 tc. 15 §a értelmében a vármegyei alkalmazottakra vonatkozó létszámapasztás végrehajtása is. Erre a feladatra a főispán és az alispán jelölt ki egy hattagú bizottságot. A létszámapasztásra részben az államháztartás nehéz helyzete, részben viszont politikai okok miatt került sor.

A húszas évek második felének építőmunkája

A korabeli értékelés szerint a vármegyében az 1924-es évvel lezárult a tekintély tiszteletének helyreállítása?, valamint: ?az erkölcsi és gazdasági rend konszolidációjának? az időszaka; és az 1925-ös év már az alkotás éve volt. A húszas évek második felétől a legkülönbözőbb feladatok egész tömegével találta szembe magát az alispán és a vármegyei törvényhatóság. Csak felsorolásszerűen: ilyen volt a vármegyei és a községi háztartás egyensúlyának helyreállítása, az elértéktelenedett pénzalapok pótlása, a közegészségügy fejlesztése, a szociális intézmények támogatása, a leromlott közúthálózat helyreállítása és fejlesztése. A gazdasági élet terén a mezőgazdaság és az állattenyésztés belterjesebbé tétele és az állategészségügy javítása. Fontos feladat volt még az iskolán kívüli népművelés, a leventemozgalom és a testnevelés támogatása, hogy csak a legfontosabbakat említsem.

Az alispán számára a nagy alkotások kezdetének éve, 1925 komoly megpróbáltatásokkal indult. Súlyos veszélyt jelentett a vármegyére a Rába 1925-ös áradása. Az árvíz idején a mentés megszervezésében, az árvízvédelemben és a közmunkára való mozgósításban a főszolgabírókkal és az államépítészeti hivatal embereivel együtt Gévay-Wolff alispán is komoly szerepet vállalt.

Még ugyanebben az évben 1925 végén elérte az alispán a törvényhatósági tisztviselők nyugdíj jogosultságának a határát, mert már 35 éve állt munkaviszonyban. Tehát már ekkor nyugdíjba is vonulhatott volna. De Gévay-Wolff Lajos, a tettek ember, hatalmi pozíciójához is ragaszkodva, a rengeteg tennivaló közepette nem akart még gondolni sem a nyugdíjba vonulásra, és a törvényhatósági bizottság sem engedte el. Ezért 1925. december 9-én a közgyűlés foglalkozott az alispán visszatartásának kérdésével, aminek eredményeként Gévay-Wolff Lajos még 13 évig hivatalban maradt. Ezután már kaphatott volna nyugdíját a fizetése mellett is, de arról lemondott, csak alispáni fizetését vette fel továbbra is, és tovább fizette a nyugdíjárulékot.

A húszas évek második felének konjunktúráját útépitésekre és hídépítésekre használta fel az alispán. Az építkezések fedezetét külföldi kölcsönből biztosította. A kortársak szerint ekkor még nehezen lehetett hitelt szerezni, de Gévay-Wolff alispánnak mégis sikerült. 1927-ben 53010 fontsterlingre rúgó angol beruházási kölcsönt szerzett a vármegyének a törvényhatósági bizottság elképedésére, és emiatt az alispánt a pénzügyek a háztartásvezetés valóságos zsenijének tartották. A kölcsönnek köszönhetően nem kellett adót emelnie, sőt még le is szállíthatta a lakosságnak kellemetlen és nagy terhet jelentő közmunkaváltságot. A kölcsön első részletét 7,5%-os kamattal 92%-os árfolyamon, a második részletét 6%-os kamattal 80,5%-os kibocsátási árfolyamon folyósították. A beruházási kölcsönt részben a kapuvári kórház kibővítésére, részben pedig a vármegye siralmas állapotú úthálózatának korszerűsítésére használta fel az alispán a törvényhatóság teljes egyetértésével. Mindezek kevésbé produktív beruházások voltak, tehát nem hoztak bevételt a vármegye számára, az alispán és munkatársai azonban belátták, hogy a közlekedés fejlesztésével és egyéb infrastrukturális beruházásokkal (telefonhálózat kiépítése, a községek villamosítása) a vármegye gazdasági fejlődését segítik elő. Az automobilizmus terjedésével megnövekvő terhelés jobb utak építését tette szükségessé. A forgalom megnövekedésével a vármegye kereskedelmi forgalma, s így a gazdasági élete is megélné. Tehát látszólag improduktív beruházásokkal megteremtették az alapot a fejlődéshez. Az 1929. évi XXX. tc. megváltoztatta, és jelentősen átalakította a törvényhatósági bizottságok összetételét. A törvény leszállította a bizottság létszámát. A törvény nyomán a virilisták aránya a bizottság tagjainak 2/5-ére csökkent, a tagság további 2/5-ét választották, egyötöde pedig a

vármegyei érdekképviselők, a vallásfelekezetek lelkészei és a megyei szakigazgatási szervek vezetői közül kerültek ki.

Sopron vármegye új törvényhatósági bizottsága 1929. december 10-én ült össze. Az új törvényhatóságnak új tisztviselő-választást kellett tartania, mivel a korábbi törvényhatósági bizottság által választott tisztviselők mandátuma összeüléskor lejárt. Gévay-Wolff Lajos alispán ekkor a tisztkarral együtt lemondott. Az alispánválasztáson ő volt az egyetlen jelölt. A vármegye törvényhatósági közgyűlése tisztújítószékké alakulva meg is választotta újra egyhangú közfelkiáltással. A főszolgabírói, főjegyzői, árvaszéki elnöki és szolgabírói tisztségekre is kivétel nélkül az általában egyedül pályázó eddigi tisztségviselőket választották meg. Végeredményben tehát a megújult közgyűlés mellett megmaradt a régi vármegyei tisztkar.

Az eskütételt követően Gévay-Wolff Lajos beszédet tartott, amiben kifejtette alispáni terveit és programját. Látható tehát, hogy a törvényhatósági bizottság tagjai nem egy programra, hanem egy személyre szavaztak, aki maga testesített meg egy cselekvési programot. Gévay-Wolff Lajos beszédében megköszönte a törvényhatóság bizalmát, majd megígérte, hogy a rá ruházott hatalmat igazságosan és a lakosság javára fogja gyakorolni: Nem a virilisek, nem a választottak, hanem a vármegye közönségének leszek az alispánja.

Tervei közül elsődlegesnek a községi háztartások szigorú ellenőrzését tartotta, hogy azok takarékosan gazdálkodjanak, és ne keveredjenek felesleges kiadásokba. Felhívta arra is a figyelmet, hogy a takarékoság nem mehet a fejlődés rovására. Az iskolaépítéseket, községházak, kultúrházak építését vármegyei alapból illetve államsegélyből kívánta finanszírozni, hogy a fejlesztések ne rójanak elviselhetetlen terheket a községekre. Utak, hidak, középületek (pl. csepregi járás székház) építésének terve mellett ezen a közgyűlésen hirdette meg a törvényhatósági utak szegélyének gyümölcsfákkal való beültetésének programját, amihez a mintát Széchenyi István eperfa-telepítéséből vette. A mezőgazdaságról szólva már ekkor 1929 decemberében tervbe vette a gazdaságvédelmet, a kisgazdák intenzív támogatását, ami hamarosan, a gazdasági válság elhatalmasodásával sürgetően szükségessé vált.

Az alispán értékrendjére vall. hogy csak a konkrét feladatok után tért rá a politikai kérdésekre és akkor is csak röviden. Legerőteljesebben a revízió kérdése foglalkoztatta: Fáj nekem a tudat, hogy a csonka Sopron vármegyének én vagyok az első alispánja, de remélem az utolsó is? Gévay-Wolff alispán még közel 9 évig állt a vármegye élén és a fenti utolsó óhaját leszámítva kemény munkával valamennyi megfogalmazott tervét megvalósította. Az alispán érdemeit ekkortájt már országosan is elismerték. Horthy Miklós kormányzó 1928. november 9-én koronás-bronzéremet adományozott az alispánnak a mételykór elleni védekezésben való munkájáért. 1930. július 19-én pedig ugyancsak Horthy Miklós a II. osztályú magyar érdemkeresztet adományozta az önkormányzati igazgatás terén kiváló buzgalommal teljesített szolgálatai elismeréséül. Gévay-Wolff Lajos alispán küzdelme a gazdasági világválság hatásaival

A világgazdasági válság 1929-30-ra elérte Sopron vármegyét is. Mivel a lakosság túlnyomó részben mezőgazdasággal foglalkozott, így a gazdasági válságot különösen megérezte a vármegye élete. Ráadásul elhúzódott, s egyes hatásai még 1934 után is érezhetőek voltak.

A vármegyei közigazgatás feladatai mindinkább a gazdasági és szociális problémák megoldása felé tolódtak el. Az anyagi eszközök hiánya miatt nagyfokú takarékoságra volt szükség. Sopron vármegye közigazgatásában a gazdasági válság dacára kezdetben alig volt visszaesés. A közigazgatás viszonylag zavartalan működését az tette lehetővé, hogy a vármegye útalapjában az inflációs időkben sikerült olyan forgótőkét gyűjteni, amely egy ideig lehetővé tette az összes kötelezettségek zavartalan teljesítését. A válság súlyosbodása nyomán nehéz feladat volt a községek működőképességének megőrzése. Sok helyen 100%-osnál is nagyobb pótdót kellett kivetni, amit azonban az alispán nem engedélyezett, nehogy túlzottan megterheljék a lakosságot. Vármegyei támogatásokkal 50-60%-ra tudta lecsökkenteni a pótdótszinteket.

Hogy a községek költségvetéseit egyensúlyba hozza, az alispán minden faluba elment egy bizottság élén. A helyszínen újratárgyaltatta a költségvetéseket. Jelentős megtakarításokat sikerült így megvalósítani, ami végső soron nagyban hozzájárult a válság során a községek működőképességéhez, illetve a lakosság terheinek csökkentéséhez. Ugyanakkor Gévay-Wolff alispán a köztartozások befizetését szorgalmazta, amikor fizetni tudtak az adózók, mert az adó a legdrágább tartozás és a több évi hátralék behajtása az adózókat tönkreteszti. Ennek volt köszönhető, hogy a vármegye és a községek is meg tudtak felelni a kötelezettségeiknek. Így a nehéz időkben is lehetett az állami segélyből a községeket fejleszteni.

1933-34-ben, amikor a válság tovább mélyült, az alispán felírt a pénzügyminiszterhez, hogy a vármegye közönségében az adófizetési készség megvan, azonban most jövedelme nincsen. Nem indokolt, hogy a negyedévi részletek behajtását végrehajtás útján szorgalmazzák? Az erőszakos intézkedések csak arra alkalmasak, hogy az adómorált kiöljék.? Gévay-Wolff Lajos válságkezelésében tehát a pénzügyi racionalitás és az emberiség egyaránt jelen volt.

Sokat tett az alispán a nehéz helyzetben levő gazdálkodók érdekében is. Irányítása alatt folytatták a már korábban megkezdett akciókat, így a törzskönyvezést, a tejjellenőrzés támogatását,; de újabb eszközöket is felhasználtak a gazdák támogatására. Ilyen volt a kamatmentes vetőmagkölcson, vetőburgonya kiosztása, a gyámpénztár pénzfeleslegeiből olcsó kamat és kedvező fizetési feltételek mellett mezőgazdasági hitel nyújtása.

A Sopronvármegyei Gazdasági Egyesület egy idő óta újra szüneteltette a működését. Gévay-Wolff Lajos az egyesületben látta a modern gazdálkodás egyik alappilléret, ami a gazdasági válság leküzdésében is szerepet játszhat. Ezért vett részt számos gondja mellett teljes erejével a Sopronvármegyei Gazdasági Egyesület 1933-as újrászervezésében.

A gazdavédelem mellett foglalkoznia kellett a vármegyei munkanélküliség egyre súlyosabb problémáival. A válság miatt mind több mezőgazdasági bérmunkás maradt megélhetés nélkül. Gévay-Wolff Lajos az ő segélyezésükkel kapcsolatban úgy foglalt állást: ?A szegényakció során van ugyan segély, de ez jó részben munkaalkalmakból áll, aki munkaképes és nem dolgozik, nem kap segélyt. Tehát a korabeli felfogás alapján a mai értelemben vett munkanélküli segélyt nem osztott az alispán, hanem bizonyos közmunkáért ínséglistet juttatott. Ez is utal Gévay-Wolff hozzáállására, a szigorú alispán nem akart senkinek munka nélkül jövedelmet biztosítani, nehogy lerontsa a munkamorált. Ehelyett inkább igyekezett munkaalkalmakat teremteni. Az útépitéseknél például az utak burkolására használt kőanyagot helybeli fuvarosokkal egészben szállította a helyszínre és ínségmunkásokkal törette meg. Az útépitések mellett az alispán további munkaalkalmakat teremtett a községi középületek felépítésénél és a vármegyei központi székházban folyó felújításoknál is.

1932-ben a segélyakciókat részben még társadalmi összefogás útján bonyolították le, a törvényhatósági alapokat csak kevésbé terhelték. Hogy a takarékoság terén jó példát mutasson, Gévay-Wolff alispán 1933-ban lemondott a reprezentációs általánról.

Ennek ellenére több bíráló is érte az alispánt pazarlásáért. Azt az egyet ő is elismerte 1933-ban, hogy a csornai járási székházra túl sokat költöttek, kivitelezésében luxusnak tekinthető megoldások is voltak.

Mindezek mellett meglepő módon a vármegyei pótló növekedés helyett a válság vége felé csökkenést mutatott. Egyetlen vármegyének sem volt háztartási célokra ilyen kevés pótlója. A belügyminisztériumban Sopron vármegye költségvetését 1932/33-ban normának fogadták el. Elmondható tehát, hogy Gévay-Wolff Lajos alispán takarékosága eredményes és célravezető volt.

Alispánságának utolsó éveit és nyugdíjba vonulása

1935-re a vármegye az alispán vezetésével sikeresen kilábalta a gazdasági válságból. Az ezt követő években 1938-ig, nyugdíjazásáig, újabb nagy alkotások időszaka következett az alispán életében. Ekkortól indult meg a vármegye községeinek villamosítása, melyet már 1928 óta egyfolytában terveztek. Az útépitések mellett két Rába-híd is épült Gévay-Wolff Lajos irányításával Rábakecskénél és Bodonhelynél.

Az 1935-ös országgyűlési választásokon az alispán kísérletet tett arra, hogy megszerezze a csornai kerület mandátumát. A NEP azonban már Somogyváry Gyulának ajánlotta fel a jelöltséget, így visszautasították Gévay-Wolff felajánlását. Makacsságát és elszántságát jelzi, hogy ezután keresztény gazdasági programmal indult. Simon Elemér főispán azzal vette rá a jelöltségtől való visszalépésre, hogy ígéretet tett az alispáni megbízatásának meghosszabbítására. Látható tehát, hogy az alispánnak komolyabb politikai ambíciói is voltak.

1937-ben Osffy Lajos felmentésével új főispán került a vármegye élére Hőgyész Pál a korábbi vármegyei főjegyző személyében. Az új főispán Gévay-Wolff Lajos korábbi beosztottja, közvetlen munkatársa és barátja volt. Felmerülhet, hogy miért nem Gévay-Wolff alispánt nevezték ki a főispáni tisztségre, miért a korábbi beosztottját? Ennek több oka is lehet. A legfőbb oka, hogy Gévay-Wolff Lajos 1937-ben már meglehetősen idős, 67 éves volt, közel a nyugdíjazáshoz. Ezen kívül tettereje, közigazgatási tapasztalatai szinte pótolhatatlanná tették az alispáni tisztségben. Ráadásul Gévay-Wolff Lajos pártpolitikai kérdésekkel csak annyit foglalkozott, amennyire feltétlenül szükséges volt, így a

pártpolitikusok és a kormányzat részéről nem sok támogatásra számíthatott.

1937 végére aktuálissá vált az idős Gévay-Wolff Lajos nyugdíjazása. A törvényhatósági bizottság közgyűlése úgy döntött, hogy az 1938-as év december 31-éig visszatartja az alispánt a szolgálatában. A törvényhatósági bizottság ezzel adott még egy évet az alispánnak, hogy 1929-ben megfogalmazott tervei közül a fennmaradókat, így például a csornai kórház törvényhatósági kezelésbe vételét megvalósíthassa. A belügyminiszter leirata szerint a minisztertanács azzal a módosítással járult hozzá a törvényhatósági bizottság határozatához, hogy Gévay-Wolff Lajos csak 1938. október 1-jéig tartható vissza a szolgálatában. Erre vonatkozó tekintettel az alispán 1938. szeptember 17-én benyújtotta a nyugdíjazás iránti kérelmét.

Gévay-Wolff Lajos szinte az utolsó percekig dolgozott. Azon az 1938. szeptember 24-én tartott törvényhatósági kisgyűlésen, mely javaslatot tett a nyugdíjazására, még beszámolhatott az alispán maradék terveinek véghezviteléről. Bemutathatta a hosszú szervezőmunka után végre elkészült vármegyei monográfiának Belitzky János által elkészített első kötetét. Majd a csornai Margit-kórház községi kezelésből vármegyei kezelésbe vételével foglalkozott. Ez a terv a kórház jövedelmeinek pénzügyi felülvizsgálata után a megvalósulás utolsó stádiumába lépett. Az alispán utolsó hivatali hónapjaiban teljes erőbedobással dolgozott, mert nem akart félbehagyott ügyeket hagyni maga után. 1938. szeptember 27-én a törvényhatósági bizottság közgyűlése Gévay-Wolff Lajos 1938. október 1-jétől nyugdíjazta. Szolgálati idejét $47+2=49$ évben állapította meg. (1896 és 1905 kétszeresen számított.) Az alispán nyugdíjának végösszegét havi 785 pengőben állapította meg a bizottság. A közgyűlés Gévay-Wolff Lajost nyugalomba vonultával személye iránt érzett szeretetteljes ragaszkodásának és hálájának jeléül? közfelkiáltással a vármegye törvényhatósági bizottságának örökös tagjává választotta. Utódja az alispáni tisztségben Czillinger József soproni járási főszolgabíró lett.

Nyugdíjba vonulásakor számos újságcikk, magánszemély és szervezet méltatta pályafutását és érdemeit. Csatkai Endre művészettörténész a volt alispánnak a kultúra iránti elkötelezettségéről írt: ?Áldja meg az Isten minden jóért, amit az emberiségért és a tudományért tett.? Szintén azért mondott neki köszönetet Teleki Pál a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium és saját részéről, elsősorban az iskolán kívüli népművelésben elért eredményeit hangsúlyozva.

A nyugalomba vonult alispán a legmagasabb elismerésben is részesült, amikor 1939. február 1-jén Horthy Miklós kormányzó több mint 4 évtizedes közszolgálatáért szerzett érdemeiért? koronás aranyéremmel tüntette ki. A vármegye jegyzői 1939. június 28-án tartott jegyzőtestületi ülésén, köszöntek el nyugalomba vonult feljebbvalójuktól. Hálásak voltak neki, hogy jegyzőlakások építésével a jegyzőket rangjukhoz illő szép és egészséges otthonokhoz juttatta?. Megköszönték, hogy mindig segítette a községeket és a jegyzőket: ?az alispán sok községet csókolt homlokon, sok jegyzőt segített, ott is, ahol az nem is sejtette.?

Miután időrendben végighaladtam Gévay-Wolff Lajos alispáni működésén és vázlatos képet rajzoltam annak főbb eseményeiről, tanulmányom következő részében részletesebben is szeretném bemutatni ennek a sokszínű tevékenységnek néhány fontosabb területét.

Gévay-Wolff Lajos alispáni működésének kiemelkedő elvi és gyakorlati kérdései

Gévay-Wolff Lajos alispán rendkívül sokféle tevékenységet végzett. Most csak az alispán általam legfontosabbnak tartott működési területeivel: világnézetével, közigazgatási gyakorlatával, infrastrukturális és kulturális alkotótevékenységével kívánok részletesebben foglalkozni.

Politikai elvei és világnézete

Gévay-Wolff Lajos világnézetének alapját az általa már a családi otthonban megtapasztalt konzervatív patriarchális légkör határozta meg. Konzervativizmusa leginkább a múlt értékeinek a megbecsülésében és a jelenben való alkalmazásában nyilvánult meg. Jelzésértékű, hogy alispánná választáskor az egyik első dolga volt az ősi vármegyeháza felújítása, és az 1919-ben lerombolt megyecímer visszahelyezése a homlokzatára. ?Az új címet a vármegye nevében az alispán vette át, azzal, hogy ez a címer hirdeti, hogy Szent István koronájától és a királyság eszméjétől eltávolodni nem akarunk. Ebben van számunkra a múlt, és ebben van a jövő záloga.?

A történelmi múlt tiszteletét jelezte a vármegye régi főispánjai és alispánjai portréinak összegyűjtése is a vármegyeházán. Tekintélytiszteletére utal Tisza István arcképének a megfestése is. Széchenyi István

iránti tisztelgésül halála évfordulóján minden évben koszorút helyezett el a nagycenki kriptában, illetve 1925-ben Széchenyi-ösztöndíjat alapított a tehetséges vármegyei fiatalok külföldi egyetemi tanulmányainak támogatására, méltón őrizve meg a Legnagyobb Magyar emlékét. Többször is hivatkozott Széchenyire beszédeiben, és elmondható, hogy példaképének tekintette.

Az ideális úri vezetőről alkotott képét így foglalta össze: Az abszolút úr az, aki elsősorban magának tud parancsolni, nem futamodik meg az Isteni és emberi törvény parancsolatai elől és elsősorban? amilyen mértéket másoktól megkíván a kötelességteljesítésben azt elsősorban magára szabja ki.?

Konzervativizmusához keresztényi elkötelezettség társult. Hívó katolikus családban nőtt fel.

Főszolgabíróként is messzemenően támogatta a katolikus egyházat. Az anyagi támogatás mellett pártfogolta annak törekvéseit a hívek vallásosságának elmélyítésére is. Alispánként pedig tagja volt a soproni Katolikus Körnek.

A mindenkori államfőhöz fűződő lojalitás

Gévay-Wolff Lajos főszolgabíróként lojális volt az uralkodóhoz, azonban 1920-tól alkalmazkodott az új helyzethez. Hivatalának a kevésbé átpolitizált, gyakorlati végrehajtó jellegű alispáni hivatalnak is a jellegzetessége a mindenkori államhatalom és képviselője iránti lojalitás. Gévay-Wolff Lajos esetében ehhez még az őrá jellemző tekintélytisztelet járult. 1931-ben Sopron vármegye, illetve Gévay alispán megfestette Horthy Miklós képét a vármegyeháza számára, a ?Hazaszeretet, Istenhit és tekintélytisztelet jegyében?, melyek akár Gévay-Wolff Lajos jelszavai is lehettek volna. Az 1931. december 15-i közgyűlésen avatták fel a képet, s ez alkalommal tartott beszédében az alispán, felhasználva kimagasló szóbeli képességeit, valóságos dicshimnusz zengett Horthyról, benne látva a rendteremtés, konzervativizmus, tekintélyelvűség és a revízió biztosítékát.

Rendteremtés és antikommunizmus

Gévay-Wolff Lajos alispáni hivatalából fakadóan mindenfajta elégedetlenséget, sztrájkot és rendszerellenes mozgalmat keményen üldözött, illetve levert.

Még főszolgabíróként 1898. november 30-án karhatalommal törte le a lajtaújfaluiak ellenkezését és vezettette ki őket utat javítani. Alispánként pedig például 1922 augusztusában a büki cselédsztrájkot törte le. Határozott antikommunista álláspontot foglalt el, amire 1929. december 10-i nyilatkozata is utalt. Ebben megígérte, hogy legéberebben fog vigyázni a közrendre, ?hogyan semmiféle destruktív irányzat fel ne üsse a fejét?.

Ezen pedig nyilvánvalóan a kommunistákat értette. Alapvetően fontos volt a számára, hogy rendet tartson akár kemény eszközökkel is, mivel a szélsőségektől és a radikális mozgalmaktól elsősorban a vármegye előrehaladását, fejlődését féltette.

Nemzeti érzések és a revízió

Kismartoni főszolgabíróként valóságos elemi csapásként érthette meg a trianoni békeszerződést és benne a vármegye nyugati részének, s a teljes kismartoni járásnak az elvételét. Ebben a helyzetben lett a vármegye alispánja. Így nem csoda, hogy többszörösen is elszánt hívévé vált a revízió gondolatának. Szinte az összes politikai jellegű beszédében súlyos szavakkal ecsetelte a trianoni békeszerződés negatív hatásait és hirdette a revízió és a nemzeti összefogás szükségességét. Ezért személyesen is bekapcsolódott a korabeli revíziós mozgalmakba és minden eszközzel anyagilag és befolyásával támogatta a revízió ügyét a nehéz gazdasági helyzetben is. Így például 1924-ben a Magyar Nemzeti Szövetségnek, mely az integrális revízió egyik hirdetője volt, folyósított komoly összegű segílyt. A Magyar Revíziós Ligát évente 1000 pengős támogatásban részesítette a vármegye. Emellett személyesen is részt vett a munkájukban. A vármegye törvényhatósági bizottsága 1928-ban a Magyar Revíziós Liga igazgatóságába a maga részéről Östör József országgyűlési képviselőt és Gévay-Wolff Lajos alispánt küldte ki. Az alispán irányításával a vármegye részt vett a külföldre irányuló Trianon-ellenes propagandában is. Megrendelték például több példányban angol nyelven az Igazságot Magyarországnak! című könyvet.

A revízió iránti elkötelezettségét a munkásságát maguk a szervezetek is elismerték. Így nyerte el 1932-ben a Társadalmi Egyesületek Szövetsége jubileumi érdemjelvényét.

Az alispán nem feledkezett meg a határokon túli magyarságról sem. Támogatta például az erdélyi magyar írókat, jó kapcsolatban volt az Erdélyi Helikon írói körével. Ha pedig a határokon túlról magyar

menekültek érkeztek az országba, az elsők között volt a segítség megszervezésében. Amikor 1934. decemberében arról értesült, hogy a jugoszláv kormány ezrével utasította ki az ott élő magyarokat, azonnal Esterházy Pál herceghez fordult segítségért, aki pénzt és ellátást ajánlott fel a menekülteknek. Ezt az alispán megtoldotta a törvényhatóság ínségalapjából, majd gyűjtést indított a vármegyében és hasonló céllal a többi vármegyét is megkereste.

Nemzeti érzései, a revízió ügye melletti kiállása a világpolitikáról alkotott képét is meghatározták. Gévay-Wolff Lajos kevés külpolitikai állásfoglalása közül kiemelkedik javaslata 1932-ben a kelet-európai államok egymáshoz való viszonyát szabályozni kívánó francia tervvel (a Tardieutervvel) kapcsolatban. Az alispán ebben arra mutatott rá, hogy a Párizs-környéki békék és köztük a trianoni békediktátum készítették elő fokozatosan a gazdasági világválságot, és hiba volt a természet által teremtett gazdasági területek szétdarabolása. Tardieu terve a Duna-völgyi rendezésre az alispán szerint csak a trianoni békediktátum igazságtalanságainak a kiküszöbölésével történhet. Szerinte az együttműködésre a szomszéd államokkal kizárólag a teljes egyenjogúság alapján, minden uralmi célzat kizárásával kerülhet sor. Végül kijelentette, hogy a gazdasági együttműködésnek az őszinte politikai megbékélés, a lelkek megnyugvása a feltétele, ez pedig csak a trianoni békeszerződés által elkövetett igazságtalanságok revíziója után következhet be.

Ez az állásfoglalás Gévay-Wolff Lajos tájékozottságára vall a világpolitika színterén, ugyanakkor arra, hogy minden fejleményből a trianoni békeszerződés revíziójának szükséges és lehetséges voltát szűrte le, néha túlzottan derülátó módon leegyszerűsítve a kérdést.

A pártpolitikától való távolmaradás

Gévay-Wolff Lajos a korabeli értékelések szerint kevésbé foglalkozott a napi politikával, inkább a gyakorlati feladatokra, az alkotómunkára koncentrált. Bizonyos mértékben elhatárolta magát a kisszerű politikai érdekektől. Erre utal az is, hogy a vármegye vezetése néha az ellenzéki oldalról tett indítványokat is felkarolta, és azoknak legalább is megkísérelte a megvalósítását. Ezt Rakovszky Tibor országgyűlési képviselő is megerősítette egy kijelentésében. Ilyen ellenzéki kezdeményezésű ügyek voltak az ínségsegélyezés megindítása és az O.F.B. földek rendezésének sürgetése. Elmondható tehát, hogy Gévay-Wolff Lajos az egyes párt- és részérdekek helyett a közösség érdekeit helyezte az első helyre.

Közigazgatási elvei és közigazgatási gyakorlatának jellemzői

Gévay-Wolff Lajos úgy vélte, az ideális közigazgatás feladata nemcsak a törvények betű szerinti végrehajtása, hanem a gondjára bízott lakosság életviszonyainak a rendezése is. A gazdasági és szociális feladatok sikeres megoldása egyrészt ilyen irányú ismereteket kívánt meg a vármegyei tisztikartól, másrészt pedig az alispán szerint az önkormányzati jelleg és az autonómia fejlesztését kívánta (volna) meg. Gévay-Wolff Lajosnak ez a törekvése az autonómia fejlesztésére nemcsak gazdasági, hanem szociális és kulturális téren is megfigyelhető. Ugyanakkor a kormány szándéka ezzel éppen ellentétes volt a korszakban. A központosítási törekvések, a vármegyei autonómia csökkentése már az 1929. évi XXX. tc.-ben kidomborodott. Ez pedig a gazdasági válság idején tovább fokozódott. A patriarchális és gondoskodó közigazgatásról kijelentette az alispán, hogy: „a vármegyei közigazgatás soha sem csak aktákat, hanem mindig ügyeket intéz el és minden hozzá forduló ügyfél jogos panaszában, vagy kérelmében a maga panaszát, vagy kérelmét látja, elsősorban törődik a kisemberek érdekeivel.” Gévay Wolff Lajos kiemelt fontosságot tulajdonított a községi jegyzőknek is. Segítőkész, emberséges (atyai), ugyanakkor szigorú volt a beosztottjaival szemben. „A kormányzása alatt működő jegyzői kar tagjai éppen annyira félve lesték a parancsait, mint amennyire ragaszkodtak a személyéhez.” Az alispán számos hivatali feladata mellett is figyelemmel kísérte beosztottjai személyes sorsát, életkörülményeit. Gondoskodott jegyzőlakások, községházák építéséről, illetve felújításról és nem hagyta, hogy a vármegye tisztviselői elszegényedjenek. Hőgyész Pál értékelése szerint neki is köszönhető volt a tisztviselőtársadalmakban ritka kollegiális érzés, amely ennek a vármegyének a tisztviselőit szinte egy család tagjaivá avatta. Ez a kollegialitás a tisztségek betöltésénél is erőteljesen érvényesült.

Az alispánnak sikerült jó kapcsolatot kialakítani a törvényhatósági bizottsággal is, hosszú működése alatt az esetek többségében sikerült megszereznie a bizottság tagjainak támogatását.

Az úthálózat fejlesztése

Sopron vármegye közútjai 1920-ban Gévy-Wolff Lajos alispánná választásakor rendkívül rossz állapotban voltak. A vármegye kevés kiépített úttal rendelkezett, az útvonalak legnagyobb része földút, ritkább esetben makadámút volt. Ráadásul a vármegye a trianoni békeszerződés folytán útjainak csak harmadát, adóalapjának viszont a felét veszítette el. Teherviselésének teljes igénybevételével még az úthálózat fenntartására is alig volt képes. Az alispán tisztában volt vele, hogy gazdasági, kulturális és életmódbeli fejlődés csak akkor indulhat meg, ha fejlettebbek a közlekedési lehetőségek. A vármegyei útjainak kiépítése anyagi okokból csak lassan haladt előre. A szükséges költségeket az alispán részben állami támogatásból, részben az útdoból (1923:289%, 1924:294%-os) részben pótdoból fedezte. 1927 után pedig a fontsterling kölcsön nagyobb részét fordította útépitésre. Ahogy a vármegyei háztartás pénzügyileg rendbe jött, az alispán csökkenthette az adóterhet és leszállította a közmunkaterhet is.

Az útépitések során legnagyobb részben makadámutakat építettek, főleg helybeli homok és kavics felhasználásával, hengerezéssel. A fejlődő gazdasági élet az automobilizmus terjedése új feladatok elé állította az útfenntartókat. Ekkor kezdtek áttérni a vizes makadámutakról a korszerűbb bitumenes útépitési módszerekre, melyet nagyban támogatott Gévy-Wolff Lajos főleg a taróssága miatt. Ez viszont megnövelte az építés költségeit.

Az alispán nemcsak az íróasztalnál intézkedett az úthálózat kiépítéséről. A kereskedelmi miniszter 88016/1923 sz. rendeletében kimondta, hogy a vármegye alispánjának az államépítészeti hivatal főnökének közreműködésével évente egyszer be kell utaznia a törvényhatóság kezelése alatt álló törvényhatósági, vasúti hozzájáró, vicinális és összekötő utakat.

Rendszerint a vármegyei automobilon járta be az összes felsorolt útvonalat és meglátogatta a községeket is.

Az útépitésekkel kapcsolatban kezdeményezte az állami és törvényhatósági utak mentén gyümölcsfák ültetését. Az alma, dió és cseresznyefák ültetésével az alispán már a jövőre gondolt s a vármegye gazdaságának fejlesztése volt a célja. Talán közrejátszott ebben az is, hogy Gévy-Wolff Lajos tagja volt a Gyümölcsértékesítő és Szeszfőző Rt. igazgatóságának is. 1938-ig 20 ezer gyümölcsfát ültettek az utak mentén.

Az úthálózat kiépítésében az alispán és munkatársai már 1929/30-ra elérték, hogy a vármegye minden községet az év minden szakaszában járható kiépített út kötötte össze az úthálózattal. A vicinális utak építéséhez az alispán a községektől nem kívánt pénzbeli hozzájárulást, nem növelte ezzel anyagi terheiket, hanem azok fenntartásához és építéséhez közmunkával és helyben kitermelt homokkal, kavicsal kellett hozzájárulniuk. Szorgalmazta az elkészült útszakaszok karbantartását is, mivel nagy áldozatokkal és külföldi kölcsönrel helyreállított úthálózatot meg is akarták óvni az újabb leromlástól. A Törvényhatósági Bizottság Gévy-Wolff Lajos nyugdíjazásakor összegezte a fejlesztés során elért eredményeit: A vármegye úthálózatát majdnem a semmiből a tökéletességig fejlesztette. Ma (1938-ban) 630 km kiépített út áll a közönség rendelkezésére. Nincs egyetlen falu, mely kiépített és jó karban levő úton ne volna megközelíthető.

Hidak építése

Az utak építéséhez kapcsolódott az 1920-1938 között létesített 50 kisebb betonhíd és 200 átereszt, amelyek már megfeleltek az autóforgalom követelményeinek is. Gévy-Wolff Lajos alispánsága alatt épültek meg a Sopron-sárvári törvényhatósági úton pedig a Nagyér és a Kisér vasbeton hídjai is. Alispáni működésének azonban leginkább nagyszabású munkálatait a három ekkor felépített Rába-híd építkezései jelentették: az árpási (1925), a rábakecöli(1936) és a bodonhelyi híd(1938).

A vármegyei telefonhálózat kiépítése

A községek telefonhálózatának kiépítésében a kezdeményező lépést a belügyminiszter tette meg, aki 50201-1927. számú leiratában elrendelte, hogy az összes jegyzőséget lássák el telefonállomásokkal. Gévy-Wolff Lajos szerint a vármegyei telefonhálózat fejlesztésének célja az olcsóbb, gyorsabb és jobb közigazgatás megteremtése volt. A telefonhálózat kiépítése 1927-28-ban zajlott le, 1928 végére már az összes jegyzőséget sikerült bekapcsolni. A költségeket az alispán a vármegye útalapjából előlegezte a községek számára 5 éves részletre. A jegyzőségek, s velük a községek bekapcsolódása a telefonhálózatba valóban gyorsabbá és hatékonyabbá tette a közigazgatás működését.

A telefonhálózat kiépítése az I. világháború előtt megkezdődött Sopronban és a tőle keletre eső

településeket bekötötték a hálózatba. A kapuvári és csornai járás községei nagyobb részt 1927 után jutottak a telefonhoz.

A vármegye villamosítása

Amíg a vármegyei telefonhálózatot viszonylag könnyen és rövid idő alatt létrehozták az alispán és munkatársai, addig a községek villamosítása sokkal nehezebb, elhúzódóbb és költségesebb ügynek bizonyult.

A Törvényhatósági Bizottság már a telefonbekötés megvalósulása után, 1928-ban bizottságot hozott létre a községek villamosításának előkészítésére. A közvilágítás kérdése szorosan összekapcsolódott a villamosítási programmal, és a megvalósításukat is közösen tervezték. A vármegye felhatalmazásával az alispán 1931-ben szerződést is kötött a Győri Ipartelepek Rt.-vel, de azt a kereskedelmi miniszter nem hagyta jóvá. A következő évben Gévay-Wolff Lajos újra érintkezésbe lépett a miniszterrel, újra felterjesztette hozzá a szerződést is. Emellett a Győri Ipartelepek Rt.-vel folytatott tárgyalásai folyamán sikerült elérnie a tervezett áramdíjak csökkentését is. 1933-ban a Törvényhatósági Bizottság közgyűlésén bírálták is a tervet a vele járó magas terhek miatt. Az alispán a bírálatokra válaszolva azzal érvelt, hogy az elektromos hálózat kiépítése nyomán jelentős összeg áramolna be a vármegyébe, míg a pótdadónem emelkedne, csak a községek vállalnának a közvilágítás bevezetése által kb. 5%-os pótdadóemelkedést. Gévay-Wolff Lajos a villamosítás kérdését nem közvetlenül a vármegyével, hanem egy erre a célra alakult szövetséggel kívánta megoldani. Elképzelései szerint a községek szabadon dönthettek, hogy vállalják-e a villamos áram bevezetését a vele járó terhekekkel együtt. 1934-ben a Sopronvármegyei Villamosági Egyesület és a Győri Ipartelepek Rt. között kötött szerződést az alispán ismét felterjesztette a miniszterhez, amit az most már el is fogadott.

Az ügy végre az 1935-ös évben a megvalósulás stádiumába lépett. Nyáron kezdetét vette az első falvakban a villamosvezeték-hálózat kiépítése. Ősszel pedig Bányog, Dör, Egyed, Kistata, Rábacsanak, Rábapordány, Rábaszovát, Szany, Szil, és Szilsárkány községekben, vagyis a vármegye keleti részén az áramszolgáltatás is megkezdődött. Mindehhez persze előbb Gévay-Wolff Lajosnak az adott költségek háztartását egyensúlyba kellett hoznia. 1937 végére már 36 községbe vezették be az elektromos áramot. A villamosítás üteme Gévay-Wolff Lajos alispánságának utolsó évében felgyorsult, és 1938. szeptemberére már 72 községet kapcsoltak be az elektromos hálózatba. Országos összehasonlításban ugyanekkor a települések 36%-a rendelkezett villanyárammal, míg Sopron vármegyében ez az arány meghaladta a 64%-ot.

Végeredményben elmondható, hogy a vármegye községeinek villamosítását, ha nagy nehézségek árán is, de sikerült Gévay-Wolff Lajosnak megindítania.

Gévay-Wolff Lajos működése az egészségügy terén

A vármegye alispánjának voltak feladatai az egészségügy terén is. A járványok és betegségek (így például a tüdővész és a vérhas) elleni védekezésben is részt vett, és ha szükséges volt a gyógyszerek és védőoltások költségeit is biztosította a községek számára és hozzájárult a községek ápolási kiadásaihoz.

A vármegyében lévő kórházak fejlesztése is Gévay-Wolff Lajos nevéhez fűződött. A Törvényhatósági Bizottság közgyűlése 1927. február 8-án határozta el a kapuvári vármegyei közkórház kibővítését. Az alispán által szerzett kölcsönből 6500 fontsterlinget fordítottak erre a célra. A kölcsönből korszerűsítették a kapuvári kórházat, az ágyszámot pedig 250-re emelték. Ezzel párhuzamosan az alispán a vármegye támogatásával a körzeti orvosok (orvosi körök) számát csaknem a kétszeresére emelte a vármegyében.

Gévay-Wolff Lajos alispánsága idején került sor a vármegyei mentőszolgálat megszervezésére is. 1928. február 8-án megállapodott a Vármegyék és Városok Országos Mentőegyesületével mentőállomások létesítéséről. Ennek nyomán a Mentőegyesület Kapuváron, Csornán és Sopronban mentőállomásokat létesített. A helyi fiók-mentőegyesületeket az alispán szervezte meg. 120 A községekben is sokat tett a Vöröskereszt egyesületek létrehozásáért, és rendszeres vármegyei támogatásban is részesítette azokat.

Alispánsága utolsó éveiben főleg a csornai községi kezelésű közkórház fejlesztésével foglalkozott. A Margit Kórházat fertőző és szülészeti osztállyal bővítették ki a vármegye támogatásával és előkészületeket tettek a kórház törvényhatósági kezelésbe vételére. 1938-ban végrehajtották a kórház pénzügyi felülvizsgálatát, végül pedig azon a közgyűlésen határozott a Törvényhatóság a kórház

törvényhatósági kezelésbe vételéről, melyen Gévay-Wolff Lajost is nyugdíjazták. Tehát utolsó hivatali ügyei egyikeként ez az elképzelését is sikerült a törvényhatósággal közösen megvalósítani.

Gévay-Wolff Lajos alkotótevékenysége a kultúra és a művelődés terén

Az oktatásügy és az iskolán kívüli népművelés

Gévay-Wolff Lajos értékconservatív felfogása és hazaszeretete folytán nagy megbecsüléssel viszonyult a vármegye történelmi múltjához és a nemzeti kultúrához. Ehhez hozzájárult még személyes érdeklődése a tudományok és a művészetek iránt. Egy tisztelője írta róla szóló méltatásában, hogy finom lelki tulajdonságai határosak voltak az esztétikai értékek és a szépség kultuszának világával. Mindennek szerepe volt abban a kulturális építőmunkában, melyet alispáni működése alatt folytatott. Ennek fontos részét képezte Klebelsberg Kuno iskolaépítési programjában való részvétele. Alispánként részben állami támogatásból, részben vármegyei forrásokból 27 iskolát és kántor- illetve tanítói házat építtetett a falvakban. Szülőfalujában, Rábapordányban közreműködésével tanítói lakást építtettek az iskola közelébe, valamint kb. 25000 pengő állami támogatást szerzett az Isteni Megváltó Leányai napközi otthonos óvodája és zárdája építéséhez.

Az alispán a vármegye művelődésének fejlesztésében a legjelentősebb eredményeket az iskolán kívüli népművelés terén érte el. Sopron vármegye az országban úttörő módon gondoskodott arról, hogy minden fiatal 15-21 éves életkora között rendszeres továbbképzésben részesüljön. Az iskolán kívüli népművelésben való részvétel kötelezővé tétele neki volt köszönhető. A törvényhatósági bizottság tagjai kezdetben nem bíztak a kérdés megvalósíthatóságában, az alispán mégis meggyőzte őket a kötelezővé tétel fontosságáról. A falvakban eleinte komoly nehézségek adódtak, hiányoztak a szükséges helyiségek, a könyvek és az előadók. A nehézségeket azonban az alispán munkatársai, a falusi jegyzők, kántorok, és tanítók segítségével fokozatosan legyőzte. A községekben novembertől márciusig az esti órákban tartották a népművelési előadásokat. A nevelésnek kifejezetten ideológiai-politikai célja volt. A nemzeti gondolat jegyében, elsősorban honismereti, földrajzi, történelmi, erkölcsstani és egészségápolási előadásokat tartottak. Ezenkívül a számtan, mértan, természetrajz, és a magyar irodalom témaköréből merítették az előadások témáit, de voltak gazdasági ismeretei, közgazdaságtani és állategészségügyi előadások is.¹²⁶ Az általános műveltség emelése helyett az esetek egy részében előbb írni, olvasni, számolni kellett megtanítani a fiatalokat.

Az alispán a vármegye iskolán kívüli népművelési bizottsága élén állva gondoskodott a községekben új közkönyvtárak létrehozásáról és rendszeresen szerzett be új könyveket a községi könyvtárak számára. Kezdeményezésére például a Jókai-centenárium alkalmával 1925-ben a Törvényhatóság megvásárolta Jókai műveinek 50 kötetes kiadását 10 példányba, és azok között a községek között osztotta ki, amelyek az iskolán kívüli népművelésben a legnagyobb eredményeket érték el.

Az iskolán kívüli népművelést szolgálta a kultúrház létesítése is. Ezen a téren a korszakban indult meg egy lassú fejlődési folyamat. Míg 1920-ban csak egy kultúrház volt a vármegye területén, 1932 végére hatra, az alispán nyugdíjazását követő év, 1939 végére pedig 12-re nőtt.

Gévay-Wolff Lajos 1928-ban alispáni rendeletben szabályozta a népművelési munka feladatait és tanfolyamok, előadások témáját, rámutatott a nők továbbképzésének nagy jelentőségére is. A rendelet értelmében a vármegye minden községében megszervezték az Iskolán kívüli Népművelési Bizottságot, amelyek a helyi követelményeknek megfelelően elkészítették a népművelési munka tervzetét. Az alispán s ez a rendeletből is kitűnt a legfontosabbnak az ifjúság lelki szellemi továbbképzését tartotta. Nagy hangsúlyt fektetett a nevelés hazafias jellegére. Leszögezte irányelve szerint: azt az ifjúságot kell rendíthetetlen hazafias lélekkel és szellemi ismeretekkel elsősorban felruházni, amely ifjúságra vár az eljövendő legnagyobb feladat, a nagyobb, boldogabb magyar haza felépítése és felvirágoztatása.

Gévay-Wolff Lajos és munkatársai népművelési munkájának eredményességét jelzi, hogy az írni-olvasni tudók aránya 1930-ban a 6 évnél idősebb népességnek a 95,8%-a volt. Ezzel Sopron vármegye e tekintetben a vármegyék között első volt az országban. (Vas megyében is hasonló volt ez az arány)

Gévay-Wolff Lajos nyugdíjas évei, 1938-1963

1938-ban, nyugdíjazása után nem vonult vissza teljesen. A Törvényhatósági Bizottság örökös

tagjaként évekig aktív résztvevője volt a vármegye közéletének.

Még alispáni működése idején többször is tagja volt az Országos Közigazgatási Vizsgabizottságnak. Darányi Kálmán miniszterelnök 1937-ben, Teleki Pál pedig 1940-ben nevezte ki a vizsgabizottság tagjává. Ennek résztvevője volt egészen 1942. december 31-ig.

A népművelés területén is tovább reménykedhetett, mivel 1939. június 28-án a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium államtitkára kinevezte Sopron vármegye Iskolánkívüli Népművelési Bizottsága tagjává. Egy ideig részt vett a Győri Ipartelepek Rt. igazgatóságában is, ahonnan 1942. július 2-án vált ki.

Gévay-Wolff Lajos 1942 után sorra megvált a közéleti tisztségeitől, aminek az oka valószínűleg idős kora lehetett.

1945 után végképp visszavonult a magánéletbe. 1947-48-ban az akkori Sopron vármegyei alispánnal kényszerült pereskedésre a Közigazgatási Bíróság előtt a magasabb nyugdíjáért, amit akkor meg is ítéltek neki. A következő években valószínűleg érték még további viszontagságok is, ezekről azonban nem találtam adatokat. Fia emlékiratai szerint a nyugdíjas és már nagyon idős és beteg Gévay-Wolff Lajos soproni lakásában előbb lányával, Máriával, és annak családjával, majd fia, Aladár családjával élt. A nyugdíjas alispán hosszú betegség után 1963-ban hunyt el Sopronban. A Szent Mihály temetőben helyezték örök nyugalomra.

Gévay-Wolff Lajos munkásságának értékelése

Gévay-Wolff Lajos még életében találkozott alispáni tevékenysége értékelésének mindkét szélsőségével. 1938-ban, nyugdíjazásakor és azt megelőzően is kritikátlanul dicsőítették, méltatói szinte körülrajongták. Alispáni munkája számos alkotásáért, és eredményéért általános tisztelet és megbecsülés övezte a vármegyében, sőt annak határain túl is. Mindezek azonban nem egyedül az alispán munkájának voltak köszönhetőek, hanem a vármegye összes tisztviselőjének és hivatalnokának, a falvak előljáróságainak és a különböző vármegyei bizottságoknak az alispán irányítása alatti közös munkájának az eredményei. Mindehhez szükség volt továbbá a Törvényhatósági Bizottság állandó támogatására, valamint a községek lakóinak együttműködésére és országosan is kiemelkedően jó adófizetési készségére.

A korabeli méltatások figyelmen kívül hagyták azt is, hogy az alispán által felvett fejlesztési kölcsönök kétségtelen hasznuk és szükségességük mellett később súlyos terheket jelentettek a vármegye lakossága számára.

Másfelől természetesen nagyfokú pénzügyi hozzáértésre és ügyességre vallott, hogy nehéz hitelviszonyok közepette képes volt komoly tőkét szerezni a vármegye számára, aminek segítségével nagy ívű fejlesztések indulhattak meg.

A kortársak értékeléseiben kiemelt emberi tulajdonságai közül a kollegialitás, a jó viszony kialakításának képessége és az igazságosság voltak leginkább azok az emberi kvalitások, melyek az alispáni posztra alkalmas vezetővé tették Gévay-Wolff Lajost.

Az 1938-as értékelések kemény szigorát is fő erényének minősítették, ami részben megfelel az igazságnak, hiszen az alispáni tisztségben a törvényesség és a rend fenntartása nagyon fontos volt, igaz Gévay-Wolff hajlamos volt ezt a szigorú túlzásba is vinni.

Az alispánnak még életében meg kellett tapasztalnia munkásságának hivatalos értékelésének gyökeres átalakulását. Ennek csak egyik jele volt, hogy igyekeztek csökkenteni a nyugdíját a negyvenes évek végén. Menye és mások elmondása szerint a fordulat éve után a hatalom részéről elhallgatták Gévay-Wolff Lajos alispáni működésének kétségtelen eredményeit és beszélni sem volt ajánlatos róla. Ebben az időszakban, ha esetleg valamilyen történelmi munkában meg is említették a nevét, csakis negatív kicsengéssel tették. A rendszerváltás nyomán ez az egyoldalúság szerencsére megváltozott, s ma már szülőfalujában, Rábapordányban a főutca neve, valamint az egykori tanítói lakáson és az általános iskola épületén elhelyezett emléktáblák őrzik az emléket. Ha átfogó értékelését akarjuk adni munkásságának, azt kell figyelembe vennünk, mennyire volt kiemelkedő alispán saját idejében, hogyan élt a hatalmával, és mennyire volt képes rendelkezésére álló eszközökkel vármegyéje fejlődését szolgálni és lakosságának életkörülményein javítani. Sopron vármegye Gévay-Wolff Lajos alispánja idején is több területen a legfejlettebbek közé tartozott az országban, amely előnyt a vármegyének sikerült megőriznie, sőt néhány területen, így például a szociális gondoskodás, az írni-olvasni tudó népesség aránya, vagy a levéltár színvonalas tekintetében országosan az első lett. Mindez azt mutatja, hogy alispánja is kiemelkedő képességekkel rendelkezett, és azokat kemény munkával vármegyéje javára fordította.

Ez megnyilvánult a vármegyei lakosság életkörülményeiben is. Az út és hídépítési program nyomán sokkal könnyebbé vált a közlekedésük, megélénkült a gazdasági élet. A községek villamosítása nyomán, 1938 végén már 72 község lakó élvezhették az elektromos áram áldásait. Jelentősen javult a közegészségügyi ellátórendszer, és tágabb tere nyílt az oktatás és művelődés fejlődésének. A községek lakói közül sokan megtapasztalhatták az alispán szociális érzékenységét is. Gévy-Wolff Lajos tehát tevékenységével nagymértékben előmozdította a vármegye fejlődését és modernizációját. Természetesen az ország más területein is zajlottak hasonló irányú fejlesztések az infrastruktúra és a kultúra terén. Abban azonban, hogy Sopron vármegyében a legkülönbözőbb területeken ilyen intenzív és viszonylag gyors fejlődés indult meg, komoly szerepe volt Gévy-Wolff Lajos személyes kvalitásának, munkabírásnak, elszántságának. Továbbá annak, hogy sokirányú feladatát, nemcsak mint hivatali kötelességét teljesítette, hanem számos terület, így pl. az úthálózat fejlesztése, a hídépítések, a községek fejlesztése, csinosítása, villamosítása, az oktatás és művelődés fejlesztésének kérdése, a leventemozgalom és a sportélet támogatása, valamint a vármegyei levéltár magas szintre fejlesztése is személyes ügyévé, szívügyévé vált, amit a legnagyobb erőfeszítések árán is igyekezett a legmagasabb nívón megvalósítani. Ha figyelembe vesszük, hogy mindezt egy húszas évek eleji inflációs időszak, a harmincas évek eleji nagy gazdasági világválság és két rövid fellendülési időszak alatt érte el a vármegye és az alispán, akkor elmondhatjuk, hogy jogosan nevezete Ostffy Lajos főispán Gévy-Wolff Lajost a vármegye Nagy Alispánjának.

Forrás: <http://users.atw.hu/rabapordany/gevy-wolff-lajos.html>